

Het verdwijnen van de laatste winkel is geen thema meer

"Groningen komt altijd nogal negatief in het nieuws. Dan verschijnt er op de TV weer een of andere oud-communist tegen een ijzige achtergrond. Vreselijk triest. Daar moeten we vanaf, de provincie heeft genoeg kansen." Woorden van Leo Hardus, coördinator bij de Vereniging van Kleine Dorpen in Groningen (VKDG). AGORA had een gesprek met hem om inzicht te krijgen in de leefbaarheid op het Groningse platteland, de plannen die ontwikkeld zijn om gebieden aan te pakken en de knelpunten die men daarbij tegenkomt.

PETER GRAMBERG EN
LIA DE LANGE*

De Vereniging van Kleine Dorpen in Groningen (VKDG) bestaat sinds 1978. In dat jaar legde de provincie Groningen met het opstellen van een nieuw streekplan de kiem voor de oprichting van de VKDG. Hardus: "Dat streekplan was desastreus voor de kleine kernen: zo'n 160 kernen werden in hun voortbestaan bedreigd doordat hen geen enkele mogelijkheid tot uitbreiding werd gegund. Een aantal mensen heeft zich toen verzameld om tegengas te geven. Het streekplan is sindsdien een paar keer aangepast." Inmiddels is de vereniging het stadium van protestpartij allang voorbij. Tegenwoordig probeert men juist samen te werken met overheid en andere organisaties. Men zoekt samen naar de kansen van het landelijk gebied. Daarbij houdt de VKDG zich in hoofdzaak met belangenbehartiging, voorlichting en projectontwikkeling bezig. Hardus: "We hebben de afgelopen jaren een groot aantal wandel-, fiets-, auto- en kanoroutes uitgezet. Momenteel loopt het project 'Groene Dorpen', waarbij versterking van de woonomgeving door groenaanplant voorop staat, en er is een

project over verkeersveiligheid." Maar ook een onderwerp als de eventuele oprichting van een voetbalzender komt bij de vereniging terecht: "In de provincie Groningen zijn ongeveer 20.000 huishoudens niet bekabeld en die zouden dan niet die zender kunnen ontvangen."

HERINDELING

Anno 1996 staat de versterking van het landelijk gebied als geheel centraal bij de VKDG. Een probleem waar de vereniging op stuit is de controverse tussen het hoofddorp en de buitendorpen. De vijf jaar geleden voltooide gemeentelijke herindeling, waarbij het aantal Groningse gemeenten met de helft werd teruggebracht tot 25, heeft dit onderscheid versterkt. Er is veel geld gestoken in nieuwe gemeentehuizen en voorzieningen in de centrumkernen ten nadele van de overige kernen. De VKDG wijst erop dat de hoofd- en buitenkernen hun krachten zouden moeten bundelen: "Dat ligt vaak moeilijk door de fysieke afstand tussen centrum- en buitenkern. Dat kan worden opgevangen door rondreizende commissievergaderingen in te stellen of een decentrale voorlichtingsstructuur op te zetten. De gemeenten zijn echter nogal karig met oplossingen." Het gevolg is dat de kloof tussen centrumdorp en overige dorpen binnen een gemeente niet wordt verkleind.

LANDBOUW

De landbouwsector is traditioneel de grootste grondgebruiker in het landelijk gebied. Hardus verwacht dat de teruggang in de landbouw enorme gevolgen zal hebben voor het landelijk gebied. Afgezien van de veranderingen in het grondgebruik die gepaard zullen gaan met een groei en verplaatsing van de glastuinbouw, extensivering van de veeteelt en toename van het areaal natuurgebied, zal ook de bevolkingssamenstelling zich drastisch wijzigen. Doordat veel boeren geen opvolgers hebben, worden boerderijen opgekocht door mensen van buiten. Hardus ziet die ontwikkeling echter niet als louter bedreigend: "In de dorpen zal kleinschalige bedrijvigheid overheersen met enkele basale voorzieningen in de buurt. Op de lange termijn zal de landbouw zich concentreren in een

beperkt aantal regio's en zich meer richten op productie voor de eigen Nederlandse behoefte". De teloorgang in de akkerbouw laat in Oost-Groningen zijn sporen achter. In dat gebied is sprake van een monocultuur op het gebied van de landbouw en een structurele werkloosheid van circa 35%. Hierin zou het Oldambt-plan, waarbij een deel van het gebied onder water wordt gezet, ten dele verandering kunnen brengen. Rondom het grootschalige meer zijn luxe woningen, recreatieve voorzieningen en natuurontwikkelingsgebieden gepland. Hardus: "Er is, zeven jaar na het opstellen van het plan, nog geen spade de grond in

De heer Hardus. Foto: Lia de Lange

gegaan. Er is twijfel over de financiële haalbaarheid en over de toeristische aantrekkingskracht van het project. Ondanks mijn twijfels ben ik overigens wel voorstander van deze grootschaligheid. Als je iets wilt veranderen, moet je het ook groots aanpakken."

DIFFUSE STRUCTUUR

Als gemeenschappelijke noemer voor de problematiek van de kleine kernen noemt Hardus dat er altijd sprake is van verschijnselen die te maken hebben met de kenmerken 'landelijk gelegen, weinig inwoners'. Centraal-Groningen

(de stad Groningen, Slochteren, Haren, Hoogezand-Sappemeer) wordt eerder gekenmerkt door overdruk dan door onderdruk. Het beleid van de provincie om hier 70% van de woningbouwopgave voor de komende jaren te realiseren krijgt vanuit de VKDG geen bijval. De VKDG is tegenstander van het doorvertalen van het randstedelijk bundelingsbeleid naar het landelijk gebied en heeft een voorkeur voor een meer diffuse structuur in de provincie, zowel wat betreft woningbouw als infrastructuur: "De wegen op het platteland kunnen best nog wat hebben. Er moet ook iets gebeuren voor bedrijvigheid en woningbouw voor de eigen bevolking. Op dit moment mogen kernen vaak zelfs niet bouwen om de eigen bevolking op te kunnen vangen, terwijl er nog veel ruimte zit in linten en structuren. Dorpen mogen in geen geval museumdorpen zoals Orvelte of Boertange worden." Over de mobiliteitsgroei die met de verspreide woningbouw gepaard zal gaan maakt Hardus zich geen zorgen: "We hebben hier genoeg ruimte om dat op te vangen. Laat de RPD zich wat dat betreft maar liever bezighouden met de congestie in de Randstad, dat is een veel groter probleem." Hardus denkt dat de belangstelling voor wonen op het platteland de komende jaren zal groeien: "Het beleid van de stad Groningen om het wonen in de stad te stimuleren is kunstmatig en komt voort uit desk-research, maar gaat voorbij aan de behoeften van mensen. De woning en de woonomgeving zijn belangrijker dan de voorzieningen. Er is behoefte aan rust, ruimte en stilte in deze jachtige maatschappij. De werkplek speelt een minder belangrijke rol bij de keuze voor een woonlocatie. Ik verwacht dat delen van Groningen ook voor de pensioenmigratie belangrijker worden, omdat bijvoorbeeld Drenthe ongeveer net zo duur is geworden als de Randstad."

VOORZIENINGEN

De VKDG houdt zich minder dan in het verleden bezig met het peil van de commerciële voorzieningen in kleine kernen: "Als vereniging maken we ons allang niet meer druk over het verdwijnen van een winkel." Voor niet-commerciële voorzieningen ligt dat anders. Ten aanzien van het basisonderwijs is de rijksoverheid het platteland in de afgelopen jaren tegemoet gekomen: "De Nota *Toerusting en Bereikbaarheid* van voormalig staatssecretaris Wallage is voor het platteland essentieel geweest. Met het beleid in die nota werd de norm voor het in stand houden van een basisschool niet langer meer alleen gebaseerd op het leerlingenaantal, maar op het aantal leerlingen maal het oppervlak. Dat is de redding voor veel scholen op het platteland geweest." De VKDG ziet het basisonderwijs als een belangrijk onderdeel van de woonomgeving en stimuleert daarom samenwerkingsverbanden tussen scholen, waardoor opheffing voorkomen kan worden. De bereikbaarheid van voorzieningen in kleine kernen wordt dikwijls als een probleem gezien. Volgens Hardus is dit probleem in de

Hereboerderij in het Oldambt; in de glorie van de akkerbouw gebouwd. Foto: Lia de Lange

loop der jaren minder geworden: "Men heeft hier genoeg ruimte en auto's." De bereikbaarheid is echter wel een probleem voor de zogenaamde kwetsbare groepen: thuisblijvende partners, jongeren en ouderen. "De partijen zijn het erover eens, dat voor die groepen iets gedaan moet worden. Er zijn verschillende projecten, maar die lopen nog lang niet in de pas met de vershraling van het reguliere openbaar vervoer, die in het buitengebied heel snel gaat. Het uitgangspunt zou moeten zijn dat er bij opheffing van een lijn altijd sprake is van een vervangende voorziening. Dat begint nu mondjesmaat op gang te komen." De VKDG is nauw betrokken bij het project 'Openbaar vervoer op maat'. Zo is de lijntaxi geïntroduceerd: mensen kunnen zich telefonisch opgeven voor een reguliere buslijn. Daarnaast bestaat het buurtbusproject, waarbij het streekvervoer verantwoordelijk is voor het materiaal, terwijl vrijwilligers voor het planning en vervoer zorgen. Een ander project zijn Multi-purpose Centra: "Meerdere voorzieningen worden aan elkaar gekoppeld in een dorps huis, bijvoorbeeld een bibliotheek en een postkantoor." De achteruitgang van de zorgvoorzieningen in de kernen, zoals het Groene Kruis, baart Hardus zorgen. Wanneer de pensioenmigratie zich voortzet, zal de behoefte aan dergelijke voorzieningen groeien: "VUT-ters kunnen van de een op de andere dag tot de kwetsbare groepen gaan behoren. Dan is een omgeving met goede zorgvoorzieningen belangrijk. Het opschalen van voorzieningen lijkt wel een rage: de financiën staan voorop, niet meer de kwaliteit van voorzieningen."

SCHAALNIVEAUS

Hoe gaat de overheid op diverse schaalniveaus met het platteland om en wat merken de betrokken gemeenten daarvan? In Europees verband bestaan verschillende hulpprogramma's voor het platteland. Nederland probeert daarvan een graantje mee te pikken: "In Brussel zit-

ten ze met bakken geld, maar het is niet gemakkelijk voor Nederland om zich tussen Ierland, Griekenland en Portugal in Europees verband als achterstandsgebied voor het landelijk gebied te presenteren." Sinds enkele jaren participeert Groningen met drie projecten in Europese plattelandsprogramma's. De overheid heeft met zijn Vierde Nota Extra (Vinex) een bescheiden impuls gegeven tot het kansengericht oplossen van problemen. In Noordwest-Groningen (Lauwersland) zijn twee gemeenten geselecteerd waar, in tegenstelling tot het integrale plan voor het Oldambt, een ad-hoc-benadering wordt toegepast: het is mogelijk gemaakt om projecten als een watersporthotel of een jachthaven uit te voeren. Hardus betreurt het dat de totstandkoming van de Vinex vooral een Haagse aangelegenheid is geweest: "Het is jammer dat slechts een beperkt aantal maatschappelijke organisaties en burgers naar hun mening is gevraagd. Mensen werden telefonisch om hun mening gevraagd, terwijl er over veel geld beslist moest worden. Bovendien zijn de twee voorbeeldgebieden vrij willekeurig gekozen en valt nog te bezien of er sprake van een uitstralingseffect naar andere gemeenten is."

In de praktijk zijn de gemeenten de belangrijkste actoren in het plattelandsbeleid, al zijn de overlegstructuren nogal traditioneel en voeren relatief onbelangrijke onderwerpen de boventoon in plaats van het lange termijndenken: "Het gaat vaker over een straatlantaarn die kapot is dan om de vraag: wat willen we nou eigenlijk met het dorp? Dorpskaders worden wel sterker en onze vereniging helpt met het versterken van het benodigde instrumentarium door bijvoorbeeld het aanbieden van cursussen. Want ook door de decentralisatie van bevoegdheden wordt het steeds belangrijker dat de bewoners van kleine dorpen met hun lokale besturen samenwerken."

*Redactie AGORA